

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ – МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВНЗ

Розглядається сутність, зміст і здійснення інноваційної діяльності у вищому навчальному закладі та їх вплив на його конкурентоспроможність. Автор докладно вивчила два найперспективніших види інновацій – інформаційно-комунікаційну та соціальну, визначила їх переваги і вигоди від упровадження, окреслила умови, які будуть сприяти ефективному впровадженню інновацій в освітній процес. Особливу увагу приділено перспективам, які відкриваються в разі успішного тестування та використання освітніх інновацій.

Ключові слова: освітні інновації, інноваційні технології, навчальний процес, освітній процес

Постановка проблеми. На сьогодні у вищій школі відбуваються кардинальні перетворення: підвищуються вимоги суспільства до якості професійної освіти, безперервно оновлюються технології навчання, швидко міняються економічні умови діяльності вузів, вищим навчальним закладам надано право на вільне здійснення підприємницької діяльності всі ці обставини загострюють конкурентну боротьбу на ринку освітніх послуг, як на національному, так і на міжнародному рівні, в тому числі під тиском глобалізації та поширення транснаціональної освіти.

Внаслідок вказаних змін і тенденцій сучасна ситуація в галузі вищої професійної освіти вкрай неоднозначна і характеризується пошуком нової, оптимальної моделі, яка, без сумніву, повинна базуватися на інноваціях, оскільки застосування освітніх інновацій у вузах є найважливішим чинником розвитку інноваційного потенціалу суспільства, зміцнення положення країни у світовому масштабі, забезпечення її економічної та соціальної безпеки [1]. Останнім часом робляться досить інтенсивні зусилля для створення різноманітних організаційних структур, діяльність яких була б орієнтована на підтримку і розгортання інновацій у вищих навчальних закладах, що дозволить їм підвищити свою конкурентоспроможність і у місцевому, і у світовому вимірі.

Провідні вузи будь-якої країни є кузнем сучасних професійних кадрів, забезпечуючи молодих фахівців новітніми знаннями в найбільш передових галузях науки; навчальними центрами, що дозволяють на практиці реалізовувати і удосконалювати отримані знання; науковими містечками; інноваційними центрами і т.п. Саме ці причини зумовлюють необхідність у розвитку і розширенні сфери інноваційної діяльності у ВНЗ, а також у налаштуванні системи її управління, яка, зважаючи на трансформації, що відбуваються в освітньому просторі, вимагає значних змін.

Тож указані обставини визначають актуальність, теоретичну і практичну значимість статті, складають її концептуальний базис, зумовлюють цілі і завдання дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню проблематики застосування освітніх інновацій в вищих навчальних закладах присвячено немало праць відомих вітчизняних вчених, таких як: К.В. Ангеловський, Л.М. Ващенко, О.Г. Козлова, М.М. Поташник, В.П. Андрущенко, Л.І. Даниленко, Д.І. Дзвінчук, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, В.І. Луговий, В.О. Огнев'юк, О.Я. Савченко, С.О. Сисоева. Такими вченими як В.А. Адольф, А.Л. Бірюков, М.В. Волинська, Н.Ф. Ільїн, В.Д. Нечаєв, Н.С. Ладижець, В.С. Лазарев, Б.П. Мартиросян, Н.І. Лапін, а також Г. Бекер, Е. Брукінг Дж. Коулман та ін. Ними активно й плідно розглядаються проблеми створення й вживання інновацій у вищій школі, аналізуються умови ефективного їх застосування, розробляються методики навчання, проектування інноваційних педагогічних технологій викладачів і студентів. Визначенням структури, закономірностей функціонування та розвитку освітніх інноваційних процесів займалися: О.В. Киричук, Н.Р. Юсуфбекова та ін.; сутність освітніх інновацій висвітлена у працях І.П. Підласого, О.Я. Савченка, М.Д. Ярмаченка та ін.; узагальнення вітчизняного та світового досвіду інноваційного спрямування у вищій школі представлено Л. П. Вовк, О. В. Глузманом, М. В. Кларінім, О. В. Поповою та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Існуючі напрацювання все ще не дозволяють однозначно з'ясувати специфіку змістовно та структурного аспектів реалізації управлінських функцій щодо впровадження освітніх інновацій у великих ланках вищої школи – вузах, що набуває в контексті ринково-трансформаційних перетворень особливої значимості для побудови методологічного базису управління

інноваційним потенціалом вищих навчальних закладів і, як наслідок, управління їх конкурентною позицією на ринку освітніх послуг.

Формулювання цілей статті. З огляду на зазначене, мета статті полягає у дослідженні та проведенні аналізу освітніх інновацій, умов та особливостей їх впровадження у вищій школі, що дозволить вузам зміцнити свою конкурентоспроможність.

Викладення основного матеріалу. Інноваційна діяльність ВНЗ передбачає цілий комплекс організаційних, наукових, технологічних, фінансових і комерційних заходів, які у своїй сукупності призводять до інноваційних результатів [2]. Під інновацією в освіті належить розуміти нововведення, яке дозволяє оптимізувати навчальний процес, підвищити його якість або організувати сприятливі умови для засвоєння матеріалу [3].

Інноваційні технології у ВНЗ, тобто технології, засновані на нововведеннях, незважаючи на їх правову невизначеність у змістовному плані – це, перш за все, умови підвищення не так кількості освіти, скільки її якості, а отже, можливості підвищити конкурентоспроможність конкретного вузу на ринку освітніх послуг. Рішення тієї чи іншої проблеми вимагає від освітніх установ пошуку і впровадження тих інноваційних технологій, які допоможуть їм стати більш успішними. Отже, до розгляду особливостей впровадження освітніх інновацій у вищу школу з метою підвищення її конкурентоспроможності треба підходити як до економічно-соціальної категорії, що є ієрархічно організованою системою відносин, які знаходяться в різній мірі наближення до сутності інноваційного потенціалу ВНЗ. При цьому треба розкривати сукупність категорично не однорівневих категорій, а тих, що логічно впливають, є скоординованими відносно одна одної і в підсумку характеризують багаторівневу сутність інноваційного потенціалу вищого навчального закладу [4].

До суб'єктів інноваційної діяльності вищої школи належать структурні підрозділи університетів, юридичні особи (нові організаційні форми інноваційних процесів, установи різних організаційно-правових форм діяльності та форм власності, органи державної влади, органи місцевого самоврядування) та фізичні особи, які займаються інноваційною діяльністю в процесі реалізації стратегій інноваційного розвитку вищої школи. До об'єктів інноваційної діяльності вищої школи відносяться нові способи організації діяльності, нові технології, нові продукти, інтелектуальна

власність, інноваційні проекти та процеси, інноваційні програми та проекти, які освоюються на основі реалізації наукових досліджень чи інших розробок і з приводу яких виникають економічні та правові відносини між суб'єктами інноваційної діяльності вищих навчальних закладів [5].

На думку автора, найбільші перспективи та ефективність щодо підвищення рівня конкурентоспроможності ВНЗ мають інформаційно-технологічні та соціальні інновації в освіті. Розглянемо їх більш детально.

Інноваційні технології в освіті – це організація освітнього процесу, побудована на якісно інших принципах, засобах, методах і технологіях, що дозволяють досягти освітніх ефектів, які характеризуються:

- засвоєнням максимального обсягу знань;
- максимальною творчою активністю;
- широким спектром практичних навичок і вмінь.

Інформаційно-технологічні інновації в освіті отримали найбільше поширення і розвиток за кордоном. При побудові освітніх структур вузівської системи більшість провідних країн світу орієнтується на технологічний уклад, при якому ВНЗ знаходяться в безпосередній близькості від промислового гіганта, будучи, по суті, його науково-дослідним центром. У навчальні плани таких вузів внесені інноваційні форми навчання, такі як проектні розробки, тренінги, стажування на виробництві, в науково-дослідних організаціях. Наприклад, в Массачусетському університеті, який вважається одним з найвидатніших університетів світу, почали навчати студентів за проектною моделлю, готуючи фахівців не одного типу, а відразу групу різних, яким належить працювати над якимось проектом командою [6].

Інтелектуальне використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє вищому навчальному закладу охопити більше студентів, поліпшити результати навчальної діяльності, забезпечити більш гнучку доступність, що в цілому дозволяє зміцнити конкурентні позиції ВНЗ на ринку.

Так, найбільші перспективи та широкі можливості для використання мають на сьогодні, хмарні технології та послуги, які несуть в собі ряд очевидних вигод для вищих навчальних закладів, що полягають в:

- економії коштів, еластичності, збільшенні доступності навчальних матеріалів завдяки першокласним ресурсам і кваліфікаціям, якими володіють постачальники «хмар»;
- концентрації на головних завданнях для освітніх установ, задоволенні потреб педагогів та

учнів, так як у них відпадає необхідність у придбанні, встановленні та оновленні додатків на своїх комп'ютерах;

- поширенні можливості для організації спільної роботи, не потрібно турбуватися про створення резервної копії даних або про їх втрату, так як інформація буде безпечно зберігатися в «хмарі» - для цього безкоштовно надається великий простір;

- доступності даних з будь-якого місця, з використанням цілого діапазону різних пристроїв, аж до мобільного телефону.

Впровадження «хмарних» технологій дозволяє вищим навчальним закладам реалізувати конкурентоспроможні програми багаторівневої підготовки фахівців в контексті виконання національних проектів та вирішенні комплексних регіональних завдань; створити експериментальний майданчик для багатоаспектного, різноманітного та багатопрофільного відпрацювання професійних доручень із залученням вчених, практиків, представників бізнес-структур і влади.

Таким чином, інформаційно-комунікаційні технології надають можливість вищій школі проектувати і реалізовувати різноманітні наукові та освітні проекти в мережі Інтернет. Інформаційні та телекомунікаційні ресурси ВНЗ стають основою міжрегіональної освітньої інформаційної системи – єдиного педагогічного середовища, до якого залучаються сотні тисяч учнів і педагогів та в якому впроваджуються освітні проекти та програми різних рівнів. Крім того, використання в процесі навчання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє активізувати міжнародну діяльність вузів, звичайним явищем стає проведення відеоконференцій із зарубіжними освітніми закладами, предметом яких є обговорення спільних проектів; впровадження навчальних курсів для студентів, семінарів та конференцій.

На наступному етапі розглянемо більш детально соціальні інновації в освіті, які набувають унікальної якості соціального механізму реалізації освітніх програм у вищій школі.

В системі вищої професійної освіти найбільше значення мають наступні види соціальних інновацій:

- ідеологічні інновації – зміни, що обумовлені оновленням свідомості і віянь часу. Наприклад, навчання студентів навичкам роботи з комп'ютером, локальними, регіональними і світовими мережевими продуктами, оскільки зараз важко уявити спеціаліста, що претендує на яку-небудь роботу і не має цих навичок;

- загальнометодичні інновації –

впровадження у процес викладання нетрадиційних технологій, універсальних за своєю суттю, що дає можливість застосовувати їх в будь-який предметній галузі, наприклад, розробка творчих завдань для студентів і орієнтація викладання у вищих навчальних закладах, головним чином, на самостійну роботу учнів, а також використання дистанційних форм навчання;

- внутрішньопредметні інновації – нововведення, які знаходяться «всередині» предмета або способу його викладання. Наприклад, впровадження авторських методик викладання та створення навчально-методичних комісій по різних напрямкам підготовки;

- адміністративні інновації – рішення, які приймають керівники різних рівнів, що ведуть до підвищення ефективності управління закладом вищої професійної освіти. Самим яскравим нововведенням в цій області можна вважати широке впровадження системи менеджменту якості і принципів загального менеджменту якості (Total Quality Management – TQM) в систему управління вищим навчальним закладом.

Впровадження у діяльність сучасних вузів соціальних інновацій дозволить проектувати техніко-економічні, соціально-організаційні та соціокультурні параметри навчального процесу; розвивати професійне управлінське консультування; здійснювати спеціалізовану допомогу, направлену на підвищення сприйнятливості до інновацій, формування інноваційних здібностей у студентів, що безумовно буде мати позитивний вплив на конкурентоспроможність ВНЗ та його позиціонування на ринку освітніх послуг.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що основними показниками підвищення конкурентоспроможності ВНЗ за рахунок використання освітніх інновацій можуть бути:

- участь університету в розробці та реалізації інноваційної стратегії регіону;

- залучення до співпраці крупних компаній та підприємств;

- наявність інфраструктури, створення на базі університету інноваційних підприємств, що забезпечують ефективну комерціалізацію наукомістких розробок і технологій та виведення їх на ринок (кількість розробок, кількість ліцензійних угод, обсяги отриманих доходів), підготовку кваліфікованих кадрів в області інноваційного та технологічного менеджменту;

- кількість семінарів підвищення кваліфікації викладачів в сфері використанні освітніх інновацій;

- розвиток науково-дослідного потенціалу, збереження кадрів;

- кількість поданих заявок на патентування, отриманих патентів, реалізованих патентів, ноу-хау, отриманих медалей та інших об'єктів інтелектуальної власності;

- участь аспірантів, студентів, наукової молоді у розробці та реалізації інноваційних проектів, в організації інноваційної діяльності на різних ролях - від розробника до керівника малої інноваційної компанії;

- кількість експонатів, представлених на інноваційних виставках різних рівнів;

- участь ВНЗ як базового вузу в експертизі проектів інноваційних конкурсів [7].

Органічне включення інновацій у навчальний процес потребує від ВНЗ виконання наступних умов:

- забезпечення високого професійного рівня професорсько-викладацького складу ВНЗ;

- раціональне поєднання в освітньому процесі усталених класичних методик викладання з активними методами навчання студентів;

- матеріально-технічне забезпечення навчального процесу;

- наявність автономної структури вузу [8].

Для того, щоб впровадження освітніх інновацій у діяльність вищої школи було ефективним і забезпечувало очікувану віддачу необхідно зі сторони держави, контрольних та регулюючих органів у сфері освітньої діяльності здійснювати підтримку, надавати стимулюючий вплив і створювати сприятливі умови, які в цілому включають у себе:

- розвиток існуючих інститутів (правил, законів), що регулюють економічні відносини в інноваційній сфері;

- удосконалення нормативно-правової бази, яка регламентує правовідносини у сфері обігу прав на результати науково-технічної діяльності;

- забезпечення легітимних умов для введення результатів науково-технічної

діяльності в цивільний оборот.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В системі управління конкурентоспроможністю сучасного вищого навчального закладу зростаючу роль відіграють освітні інновації, їх ефективне та раціональне використання, виходячи з цього потрібно творче переосмислення вузівськими управліннями нових форм організації навчального процесу, прогресивних напрямків і методів співробітництва, як на регіональному, так і на національному та міжнародному рівнях. Навчальний заклад повинен самостійно визначати також модель управління інноваційною діяльністю і продукувати потрібні зміни.

Зростаюча конкурентоспроможність ВНЗ завдяки впровадженню освітніх інновацій, проявляється передусім у:

- наукових відкриттях як джерелах інноваційних ідей (що припускають, насамперед, можливість ефективного виходу на ринок) і нових, раніше не використовуваних засобах застосування вже наявного наукового знання;

- випускниках вузу, які є носіями цілісного професійно-освітнього продукту, що має ознаки інноваційності, та володіють не тільки поліпшеними знаннями та навичками, які найбільш задовольняють запити роботодавців, але й «випереджаючими» ці запити здібностями, потенційно здатними продукувати інновації.

Освітні інновації у вищому навчальному закладі можуть бути реалізовані як в традиційних, так і в нових технологіях організації навчального процесу. Це, в свою чергу, вимагає створення відповідної системи управління безперервною розробкою та поширенням нових педагогічних технологій, нових методів, прийомів і методик освітньої діяльності. Розвиток нових інформаційно-інноваційних технологій дозволяє суттєво модернізувати навчальний процес і підвищити ефективність освіти.

Список літератури

1. Сисоєва С. О. Освіта як об'єкт дослідження / С.О. Сисоєва // Науково-методичний журнал «Шлях освіти». – 2011. – №2(60). – С. 5–11.
2. Шевчук А. В. Аналіз факторів інноваційного розвитку регіональних освітніх систем в умовах побудови інформаційного суспільства / А. В. Шевчук // Економічний форум. – 2013. – № 1. – С. 154–160.
3. Бойко Я. М. Освіта та інноваційні технології / Бойко Я.М. // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2014. – Вип. 1 (42). – С. 306–309.
4. Ганаба С. О. Інноваційна спрямованість освіти як філософська проблема / С. О. Ганаба // Гілея: наук. вісн. зб. наук. праць. – К.: ВІР УАН, 2011. – Вип. 50 (№ 8). – С. 560 – 567.
5. Старицька О. П. Важливість інноваційного розвитку вищої освіти при інтеграції в європейське освітнє співтовариство / О. П. Старицька // Інноваційна економіка: Всеукр. наук.-виробн. журнал. – 2012. – № 1. – С. 32–41
6. Чеха В. В. Создание инновационной

инфраструктуры в образовательном учреждении / В. В. Чеха // Справочник руководителя образовательного учреждения. – 2010. – № 11. – С. 40.

7. Семченко А. А. Новые возможности развития исследовательской и инновационной деятельности в российских вузах / А. А. Семенченко //

Современные исследования социальных проблем. – 2010. – №4. – С. 584–590.

8. Кремень В. Г. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, С. В. Пролєєв та ін. [за ред. В. Г. Кременя]. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 472 с.

Аннотация

Лидия Антошкина

ИННОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ – МЕТОД ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВУЗОВ

В статье рассматривается сущность, содержание и осуществление инновационной деятельности в высшем учебном заведении и их влияние на его конкурентоспособность. Автор подробно изучила два перспективных вида инноваций – информационно-коммуникационную и социальную, определила их преимущества и выгоды от внедрения. Также обозначила условия, которые будут способствовать эффективному внедрению инноваций в образовательный процесс. Особое внимание уделено перспективам, которые открываются в случае успешного тестирования и использования образовательных инноваций.

Ключевые слова: образовательные инновации, инновационные технологии, учебный процесс, образовательный процесс

Summary

Lidiya Antoshkina

INNOVATIONS IN EDUCATION – A METHOD OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF UNIVERSITIES

Article examines the nature of the content and implementation of the activities of the higher education institution of educational innovations and their impact on the competitiveness of the university. Author studied in detail for the two most promising types of innovation HEE - information-communication and social, labeled with their advantages and benefits of implementation. Also identify conditions that will facilitate the effective implementation of innovations in the educational process. Special attention is given to the prospects opened before HEE in case of successful testing and use of educational innovations.

Keywords: educational innovation, innovative technologies, educational process, educational process